SURINAAMSCH E OCTROOIEN IN DE 17DE EN 18DE EEUW

DOOR

FRED. OUDSCHANS DENTZ

Onder het hoofd *octroy* worden in de *Encyclopaedie van Ned. West-Indië* ¹⁾ alleen behandeld de staatkundige regelingen van 3 Juni 1621 ²⁾ en van 23 September 1682 ³⁾. Industriele octrooien worden niet vermeld.

Ter aanvulling daarvan geven wij eenige bijzonderheden over een zestal industriele octrooien, welke in de 17de en 18de eeuw in Suriname verleend zijn.

1. De gecommiteerde Raden van Zeeland te Middelburg verleenden 19 October 1677 octrooi aan *Jan Jacobsen* ⁴⁾ a. „tot het alleen oprichten en stellen van een Zaagmolen in de provincie en colonie van Suriname tot het zagen van allerhande Hout en diergelijke materialen op soodanige plaatse als met overleg van den Gouverneur off Commandeur aldaer oordeelen sal alderbequaemst te wesen, ten eijnde de ingezetenen daar van behoorlijk connen en mogen werden bedient, alles voor den tijd van negen achtereenvolgende jaren, considereerende sulxc te strecken tot dienst en gerief van de voorn. Colonie en goede ingezetenen van dien”, b. „tot het alleen oprichten en stellen van een steen ofte Potterbackerie in de Provincie en Colonie van Suriname op soodanige plaatse als hij met overleg van den Gouverneur off

¹⁾ Blz. 516.

²⁾ Onder *Compagnie*, blz. 213 en 222.

³⁾ Onder *Bestuursregeling*, blz. 118.

Het octrooi aan de W.I. Comp. werd 3 Juni 1621 verleend voor 24 jaar, tot 1645. In 1647 werd het voor 25 jaar verlengd, tot 1672. De W.I. Comp. werd 1 Januari 1675 opgeheven. De 2de W.I. Comp. van 1674 verkreeg het 1ste octrooi in 1675 voor 25 jaar; het werd driemaal verlengd met 30 jaar, tot 1790, waarna deze compagnie in 1791 werd ontbonden.

⁴⁾ Onder gouverneur a.i. Abel Thisso (30 Maart tot 22 December 1677).

Commandeur aldaar oordeelen sal alderbequaemst te wesen, alles voor den tijd van negen achtereenvolgende jaren”.

2. De gecommiteerde Raden van de Ed. M.O. Heeren Staten van Zeeland te Middelburg verleenden 11 November 1677¹⁾ octrooi aan *Abraham Christiaens* tot „het alleen maken en stellen van wint en watermolens mitsgaders handmolens in de Colonie van Suriname om met deselve te kunnen malen het riet waarinne het suycker wast. En also wy oordeelen sulxc te strecken tot voordeel en gemack van de inwoonders aldaar die daardoor seer veel paarden en koeybeesten niet van nooden hebben, Versoekende derhalve en ordoneren de Gouverneur off Commandeur en alle andere officieren en inwoonders van Suriname dat sy den voorn. Christiaens alleen rustelyk en vredelyk doennenden laten genieten tot het offer van desen onsen octrooi”. Het octrooi werd voor negen jaren verleend.

3. Op 7 Mei 1693 verleende gouverneur Van Scharphuysen (1689–1696) aan *Jean Pierhattief* een octrooi tot het maken van watermolens voor suikerriet. De volledige tekst daarvan luidt als volgt: ²⁾

„Alsoo ons door Jean Pierhattief mr Timmerman alhier verthoont is, dat hij supplt. nu eenige jaeren herwaerts verscheijde watermolens hadde gemaakt ende nu een middel uijtgevonden, waar door deselve water molens, op een seer gemakkelijke, en minder costelijke manier als oijt voor desen cunnen werden gemaakt, gelijk het werck dat hij jegenswoordigh voor den Wel Edele Gestr. heer Gouverneur op Waterlandt ³⁾ onder handen heeft wesen sal, dat hij daer en boven nogh hadde geleert en uijtgevonden, een middel om op eene bijzondere manier de water moolens met een ent selfde rat door de Ebb en Vloet te doen malen voor die geene die aen de revier cant en ter plaatse daar ebb en vloed gaet werden geset, Soo keerde hij Supplt. sig des aengaende aen ons, om onderdanig versoekende dat wij den Supplt. geliefe te verleenen octrooij ofte privilegie omme in de Colonie alleen te mogen maeken soodanige waterwercken als hij onder handen heeft, gelijk mede die wercken die met ebb en vloet cunnen maelen.

Soo ist, dat wij de saecke en versoen voors. overgemerckt hebbende ende genegen wesende ten bede van den Supplt. alsmede

¹⁾ Alsvoren.

²⁾ Register van placaten, publicatiën, notificatiën (Placaetboek) no. 217; 1683–1713.

³⁾ Plantage „Waterland” was eigendom van den Gouverneur.

van andere te encourageeren, tot het uijt vinden van soodanige en gelijcke dienstige wercken voor dese Colonie uijt onse rechte wetenschap, macht ende autoriteit, den Suppl. geconsenteert, geaccordt ende geoctroijeert hebben, consenteeren, accorderen en de octroijeeren mits deesen, dat hij gedurende den tijd van twintigh eerstcomende jaaren hier alleen sal vermogen te maecken ofte doen maken soodanige watermoolens als hij jegenswoordigh op Waterland onderhanden heeft, mitsgaders die wercken welke met Eb en Vloet sullen cunnen malen, sonder dat jemand in dese Colonie gedurende de voors. tijd deselve wercken sal mogen naer te maken, of doen naer macken ten zij dat deselvige eerst, ende alvorens aen den Suppl. betalen ende goet doen voor jeder van soodanige wercken Een hondert en vijftigh guldens. En voor jeder werck dat met eb en vloet can malen: de somma van drie hondert Carolij guldens, verbiedende daarom allen ende een jegelijck, deselve water wercken naer te maken ofte doen naer maecken, sonder aen hem Suppl. de daar toe gestelde somma betaelt te hebben. Aldus gedaan en geoctroijeert tot Paramaribo, Desen 7 Meij 1693".

4. Op 5 September 1742 verleende de directie van de Societeit van Suriname ¹⁾ aan den Duitscher *Wilhelm Hack* een octrooi voor 12 jaren „tot het zoeken van Mijnstoffen en voordeelige Bergwerken". Artikel 1 daarvan luidde: „Zullen de ondernemers alomme door de ganse Colonie onderzoek doen mogen na Mineralen, Gout, Silver, Koper, Tin, Lood, Edelgesteenten en andere profijt gevende stoffen hoe deselve voorkomen ofte ook genaamt mogen zijn, soo op als onder d'aarde".

Hack richtte een vennootschap op onder den naam „Geoctroijeerde Surinaamsche Mineraal Compagnie" met zetel te Amsterdam. Zij werd in 1745 ontbonden, na gedurende ruim twee jaren een som van f 80.000 te hebben uitgegeven ²⁾.

5. Het vijfde octrooi werd verleend aan *Paulus Cailler* „tot het maken van bijzondere beeste moolens meede voor suiker riet".

In den inhoudstafel en lexicographische index op het „Plaetboek" over 1683–1743 (Archief van den Raad van Politie en Crimineele Justitie in het Alg. Rijksarchief no. 222) wordt het octrooi vermeld, en verwezen naar No. 13, fol. 204. Aangezien

¹⁾ Onder gouverneur G. van de Schepper (11 Sept. 1737–15 Oct. 1742).

²⁾ Hartsinck, deel II, blz. 744/55. *Encyclopaedie van Ned. W.I.*, blz. 311.

het niet voorkomt in register 217 (1683–1713), waarin het octrooi aan Pierhattief van 1693 is opgenomen onder verwijzing naar no. 9, fol. 69 en het „Placaetboek” 1713–1743 niet in het archief aanwezig is (het is vermoedelijk verloren gegaan), kan verondersteld worden, dat Caillers octrooi tusschen de jaren 1693 en 1743 moet zijn verleend. Den juisten datum hebben wij er van derhalve niet kunnen opsporen.

6. Het zesde octrooi dagteekent van 1767 ¹⁾. In de notulen van den raad van politie en crimineele justitie van Dinsdag 17 Mei 1768 staat vermeld, dat de timmerbaas J. Matth. Angerstein bij resolutie van 5 Augustus 1767 van de Edel Groot Achtbaren een octrooi gekregen heeft voor den tijd van zes jaren „tot het alleen met uitsluiting van alle andere binnen de tijd te mogen maken van sodanige moolens als waar van hij de teekeningen hadde overgegeeven en sulx op een boete van / 6000 tegen de contreveuteurs, te appliceeren $\frac{1}{3}$ voor den Heer Raad fiscaal, $\frac{1}{3}$ voort Societeits hospitaal en $\frac{1}{3}$ voor de cassa der modique Lasten”.

Dit octrooi had betrekking op het vervaardigen van molens, welke de koffiebes, nadat zij geplukt was, van de roode bast kon ontdoen.

¹⁾ Wolbers vermeldt ten onrechte op blz. 319, dat het octrooi in 1768 werd verleend en noemt den timmerbaas Augerstein. De oorspronkelijke notulen noemen hem Angerstein.